

I. ÚVOD

Shoda náhod mě kdysi dávno přivedla k sledování přehmatů justice a postupně i ke snaze pomáhat jejím obětem. Předkládám zde své poznatky a zkušenosti a dávám je k použití jako vodítko a výstrahu všem, kdo vstupují na stejnou cestu. Velkou část zkušeností jsem nabyl jako člen Spolku na podporu nezávislé justice Šalamoun, v němž jsem působil zhruba 15 let. Koncipoval jsem podstatnou část „úředních“ podání spolku a jeho legislativních návrhů. V listopadu r.2017 jsem s přáteli založil spolek Chamurappi z.s. s obdobnou náplní činnosti. Čtenáře ale varuji: jsem laik, takže mé názory musí brát s rezervou.

Současně chci upozornit nositele moci, že poměry, v nichž se mohou dostat do vězení nevinní lidé, znehodnocují naši vlast jako místo k životu lidí a připravují ji o povahu právního státu. I kdyby byl v našich věznicích jediný nespravedlivě odsouzený, je to nepřijatelné a je to ostuda pro stát. Zcela jistě jich je ale více než jeden, ovšem skutečný počet je nezjistitelný.

Praxe ukazuje, že před justicí si nemohou být jisti ani lidé s velkým vlivem a mocí, což pocítila řada z nich, např. Jiří Čunek, Vít Bárta, Petr Lessy, Martin Barták, Vlasta Parkanová, Petr Nečas, Jana Nečasová-Nagyová, bývalí poslanci Ivan Fuksa, Marek Šnajdr, Petr Tluchoř, Roman Pekárek, a dále Marek Dalík, Bohuslav Svoboda, Alena Vításková, Andrej Babiš, Libor Grygárek a jiní (necht' prominou ti, které jsem vynechal). Pokud justice sahá na skutečné narušitele zákona mezi mocnými, dodává to státu na důvěryhodnosti: zákon platí pro všechny. Ale známe i případy, kdy justice mocným ukřivdila. I oni záhy po zahájení úkonů trestního řízení zjistili, že proti justiční mašinerii jsou bezmocní. Dosáhli sice nakonec zprošťujících rozsudků, ale

dlouholetého psychického týrání jich samých i jejich rodin nebyli ušetřeni a žádná finanční náhrada není dost velká na zhojení

škod, jež utrpěli. A je nabíledni, že se neubrání bezpráví „obyčejní“ lidé tam, kde prominentům nepomohly jejich větší možnosti k obraně.

Nemám rád dlouhé slovní složeniny, proto nechci užívat pojem „orgány činné v trestním řízení“. Proto zde používám souhrnný pojem „justice“ pro trestní orgány resortu spravedlnosti: souhrnně pro státní zastupitelství a trestní soudnictví. My, občané České republiky, si je prostřednictvím demokraticky ustavených orgánů udržujeme, aby chránily naši bezpečnost, vedly nás k pořádku a trestaly, když se chováme nepřístojně. Někdy se ale obracejí proti nám.

O naše pozemské blaho pečuje přibližně tři tisíce soudců (z toho téměř osm set trestních) a téměř třináct set státních zástupců. Jsou to poměrně početné komunity, které se v polistopadovém vývoji emancipovaly a domáhají se stále větší nezávislosti, jež v pojetí některých pokleslých jedinců nabývá podobu nezávislosti na zákonu a dobrých mravech. V souladu s archaickými představami filosofa Charlese Louise de Montesquieu (1689-1755) se soudci považují za jeden ze sloupů státní moci, rovnocenný moci zákonodárné a výkonné. Úvahy i skutky některých politizujících jedinců prozrazují, že ve skutečnosti si osobují právo na nadřazené postavení nad ostatními složkami státu. Skrývají to za řeči o účelnosti nastolení vlády práva. Představa, že by moc výkonná, představovaná ministrem spravedlnosti, měla právo nad nimi vykonávat dohled a za nepřístojnosti je trestat, je pobuřuje: soudnictví má vládnout Nejvyšší rada soudnictví, podřízená přímo pánubohu. Bývalý prezident Václav Klaus to přiléhavě nazýval snahou o nastolení soudcokracie.

Složitější je postavení státního zastupitelství. Je součástí moci výkonné, ale snaží se vymanit z jejího područí a dosáhnout ústavního začlenění do struktury státu jako samostatné, ostatním rovnocenné moci. Nadto se zde setkáváme s projevy mesianismu, prosazujícího nadřazenost státního zastupitelství

jako obecného dohledu nad zachováváním zákonnosti všemi ostatními složkami státu. S tím souvisí trvání na výsostném postavení nejvyššího státního zástupce, jmenovaného nejlépe prezidentem a prakticky neodvolatelného. Pokud by zákonodárci těmto požadavkům vyhověli, získalo by státní zastupitelství na první pohled přibližně stejnou váhu, jakou měla prokuratura protiprávního režimu. Ve skutečnosti by bylo ještě silnější a tedy nebezpečnější, protože nemá v zádech žádnou „vedoucí sílu“ v podobě totalitní strany, která by mohla působit jako brzda proti jeho výstřelkům.

V praxi uplatňuje státní zastupitelství nárok na nezávislost, neslučitelnou s podřízeností ministru spravedlnosti. Nejvyšší státní zástupce by tak byl prakticky podřízen přímo pánubohu stejně jako Nejvyšší rada soudnictví. Podotýkám, že ústava Spolkové republiky Německo začlenění státního zastupitelství do struktur státu neřeší a jeho postavení neupravuje speciální zákon. Státní zastupitelství je jakýmsi přívěškem justice. Rakousko sice má zákon o státním zastupitelství, ale je mnohem stručnější než český, protože některými prvky postavení státních zástupců se vůbec nezabývá. V Rakousku i Spolkové republice Německo mají totiž státní zástupci postavení státních úředníků, podléhajících služebnímu zákonu, takže není nutná úprava všech složek jejich profesního života speciálním zákonem.

Spolkový ministr spravedlnosti má pravomoc odvolat spolkového generálního prokurátora třeba i „na hodinu“, zatímco u nás smí nejvyššího státního zástupce odvolat pouze vláda a každé odvolání nejvyššího státního zástupce v minulosti provázely rozpaky a potíže. Je nebezpečí, že zamýšlenou novou právní úpravou bude jeho postavení dále posíleno.

Soudce spojuje se státními zástupci vágní vymezení jejich odpovědnosti za nevhodné chování, zneužití moci či poškozování zájmů stran řízení. Stát odškodňuje občany za nesprávná úřední rozhodnutí, hlavně za přehmaty justice.

Vyplácí ročně desítky milionů Kč, ale původci škod se na náhradách ze své kapsy nepodílejí. Proti zvýraznění jejich odpovědnosti se ozývají námitky: kdyby jim hrozilo, že se budou podílet na hmotné odpovědnosti státu, staly by se prý z nich ustrašené figurky, které by se bály žalovat a odsuzovat (vyjádření poslankyně Marie Benešové, dnes ministryně spravedlnosti). Takové ochraně se žádná jiná profesní skupina netěší.

Celkově lze postoje politizujících soudců a státních zástupců shrnout tak, že poměrně malá skupina profesionálů si osobuje právo zasahovat do osudů všech ostatních obyvatel, aniž by byla podřízena kontrole svého chování zvenčí a aniž by nesla odpovědnost za případné křivdy, jichž se dopustila.

Je celkem zbytečné vyprávět soudcům a státním zástupcům, že jsou službou, zřízenou státem na ochranu životů, zdraví a majetku občanů, kteří mají právo prostřednictvím příslušných úřadů dohlížet na úroveň poskytovaných služeb a bránit se proti jejich přehmatům. Je samozřejmě v zájmu státu, aby chránil rozhodovací nezávislost justice proti politickým a jiným mocenským tlakům. O její rovnocennosti s mocí zákonodárnou a výkonnou ale nemůže být řeč: justice se podřizuje zákonům, vydaným mocí zákonodárnou a moc výkonná rozhoduje o jejím materiálním zabezpečení a stanoví vnitřní pravidla jejího fungování. Dosud moc výkonná rozhoduje i o personálním vybavení justice, ale v tomto ohledu by patrně bylo na místě rozšířit její autonomii: necht' moc výkonná nereguluje vztahy, které lze řídit samosprávně. Zřízení Nejvyšší rady soudnictví by bylo na místě.

Představy o absolutní nezávislosti a dokonce nadřazenosti justice nad ostatní sloupy státní moci jsou přehnanou reakcí na odstranění podřízenosti justice všemocné Komunistické straně Československa a jí řízeného ministerstva a její polistopadové podřízení politickým silám, usilujícími o vybudování demokratického státu. Kyvadlo se prostě vychýlilo do opačného

extrému. Nemění to nic na tom, že každý extrém je škodlivý a je na čase, aby se justice vrátila do normálního postavení, jaké má ve státech s dlouholetým demokratickým vývojem: její nezávislost nesmí být bezbřehá.

Pro většinu občanů je justice téměř neviditelná. Zajímají se o ni pouze náhodným přijímáním mediálních zpráv o vybraných trestních případech. O úroveň její činnosti se v podstatě nezajímají. Pozornost zbystří teprve v případě, že ruka zákona dopadne na ně nebo jejich blízké, nebo nemohou-li se domoci ochrany proti zločinným útokům na sebe, své blízké či na majetek. To je ale důvod, proč občasné selhávání justice nevede politické vedení státu k přijímání preventivních a nápravných opatření včetně represe proti narušitelům dobrých mravů a zákonnosti v justici. Oběti justičních přehmatů jsou jako případná voličská skupina zcela bezvýznamné, proto se jimi politické pseudoelity nezabývají.

Každé rozhodnutí trestního soudu dopadá nejen na obžalovaného, ale také na jeho blízké. Pokud je někdo odsouzen spravedlivě a po právu, nezbyvá než přijmout trápení bližních jako nutné zlo. Dopady nespravedlivých rozsudků na rodinné a společenské zázemí nespravedlivě odsouzených jsou ale neodčinitelným zlem.

Kvůli důsledkům individuálních křiv i nezaviněného strádání osob, blízkých ukřivděným, je třeba klást odpor neetickému a protiprávnímu chování justice, byť případy selhání jsou spíše výjimečné a většina soudců a státních zástupců jsou slušní lidé, kteří vykonávají poctivě svou práci. Ale ničivé účinky pochybení selhávajících jedinců jsou tak strašné, že obrana proti nim je nezbytná.

Nemohu opomenout úlohu policie, která je výchozím článkem řetězce trestního řízení. Úroveň její práce významnou měrou ovlivňuje kvalitu celého trestního procesu. Budu se o ní ale zmiňovat jen útržkovitě, protože její počínání je hůře poznatelné

než jednání státního zastupitelství a soudů. Policie pracuje neveřejně a do útrob komunity, chráněné před očima veřejnosti služebním tajemstvím, není dobře vidět. Pozornosti tak snadno uniknou prostá „řemeslná“ pochybení s povahou selhání jedince, jež ztěžují dokazování. Samozřejmě, že za zástěnou utajení lze skrývat také zneužití moci v neprospěch vyšetřovaných, ke kterému tu a tam určitě dochází, ale zpravidla je obtížné až nemožné je prokázat. Tato okolnost podtrhuje důležitost státního zastupitelství, jehož dozor by měl